

IL FAUT DANSER PORTUGAL

PORTUGEES PERFORMANCE FESTIVAL

Participants:

Carlos Gordilho
Albuquerque Mendes
António Olaio
Rui Orfão
Ção Pestana
Silvestre Pestana
Miguel Yeco

Organized by:

Stichting MAKKOM, Amsterdam
in cooperation with
Egidio Alvaro,
espace critique DIAGONALE, Paris

Published by:

Stichting MAKKOM for the
Portugese Performance Festival
25 nov. - 1 dec. 1984

(cover: Antonio Olaio at the Centre Pompidou, 1984)

---

copyright © 1984

Stichting MAKKOM
Haarlemmerdijk 39
1013KA Amsterdam
tel. 020-277495

organisation:

Hedie Meyling
Jan van Gorp
Joseph Semah
Jerome Symons
Menno van der Velde
Ruud Kaulingfreks
Marius Buning
Arend Roosenschoon

MAKKOM

VOOR EEN VRIJE ONTWIKKELING VAN HET KREATIVITEITS-DENKEN.

Kreativiteit ontwikkelt zich tot een netwerk van dynamische betrekkingen, waarvan menselijke waarneming en bewustzijn wezenlijk deel uitmaken. Het onderzoek naar de aard, oorsprong en verloop van het creatieve proces, brengt een dynamische ontwikkeling van op elkaar betrokken gebeurtenissen op gang, waardoor de afstand tussen creativiteit en ons wordt verkleind.

De werken die in dit onderzoek ontstaan, dienen als creatief bewijs, als de taal die het creativiteitsdenken bewaart.

MAKKOM wil aan dit creativiteitsdenken een forum bieden en daardoor als katalysator dienen voor het creatieve proces. Het gaat MAKKOM niet om de presentatie van uitgekristalliseerde, algemeen aanvaarde kwaliteit, maar om het scheppen van voorwaarden voor een onbelemmerde ontwikkeling van ideeën en werk, door uitwisseling en confrontatie. Voor dit doel organiseert MAKKOM manifestaties, tentoonstellingen, symposia, uitwisselingen, projecten en lezingen; zij verzamelt documentatie en maakt publikaties.

De faciliteiten van MAKKOM staan open voor iedereen die een bijdrage wil leveren aan de verdere ontwikkeling van het creativiteits-denken.

MAKKOM

PARA UM LIVRE DESENVOLVIMENTO DA CRIATIVIDADE DE PENSAMENTO.

A criatividade desenvolve-se numa rede de relações dinâmicas, onde a observância e consciência humanas constituem parcelas essenciais.

A investigação da natureza, origem e progresso do processo criativo, implica um desenvolvimento dinâmico de acontecimentos relativos entre si, pelo qual diminui a distância que medeia entre nós e a criatividade.

Os trabalhos que resultam dessa investigação, são a prova de uma criação, tanto quanto o é a linguagem que sustenta a criatividade do pensamento.

O objectivo da Fundação MAKKOM é o de oferecer um fórum à criatividade de pensamento, e dessa forma funcionar como catalizador do processo criativo.

Não é sua intenção a apresentação de uma qualidade convencionalmente aceite, mas antes a de possibilitar condições a um livre desenvolvimento de ideias e de trabalho, por meio de intercâmbio e confrontação.

Com esse fim, MAKKOM promove manifestações, exposições, simpósios e palestras; colecciona documentação e lança publicações.

As facilidades da MAKKOM encontram-se à disposição de todos aqueles que queiram contribuir no contínuo desenvolvimento da criatividade de pensamento.

EDITORIAL

---

flowers in a gun barrel

Five hundred years ago Afonso, king of Portugal, vanished during a visit to France. Later he was found in a neglected monastery, dirty and unshaven, in his night-gown, bitterly mourning his life.

A new 'movement' introduces itself as being objective to local details when it searches the essence of an historical process or a spiritual vision of a country. But always there is the hope that an alternative power will come forth to change the course of a basic concept.

In 1974 the revolution brought an atmosphere of unlimited possibilities in Portugal. Now, ten years later, the Portugese Performance comes to Amsterdam and we wonder if we should understand this as an effort to turn into a new spiritual direction or as the second coming of long-forgotten king Afonso.

The real struggle for freedom is not in external places, but inside, within the spirit of a nation. Culture is standing on the fringe of this battleground, where it cannot really take part in the process of creativity. Therefore it cannot substitute the far more generous evidence of creativity. The appreciation of a creative person in such a society is extremely complex. His question may be why a creative process occurs and then he may try to investigate the conditions that lead to it. This may bring him to the realization that it is not sufficient to understand the mechanisms through which the cultural process operates; it may even present him with the task of removing the conditions that lead to it, instead of merely interfering with them.

A fertile soil will be giving life, as long as the fluctuations remain below a critical size. And every culture is, like earth, always ready to absorb, adapt and transform itself under the influence of new conditions. This 'new' adaptation is however by no means perfect, because we still carry in ourselves the cultural equipment from the early stages of our evolution. We still have to solve, for instance, the problem of death when facing the challenge of today's cultural process. And we cannot quench our thirst by constructing new amazing fountains, instead of searching for the water.

So when seven artists come from Portugal to bring us their performance, we are not so much intent on the exchange of our mutual cultural idiosyncracies.

We want to share the water.

MAKKOM would like to thank Egidio Alváro for his coordination of the project.

Also thanks to Hennie Bos and Fernando Ferreira, for their translations from and into Portugese, to the Circulo de Cultura Portuguesa in Amsterdam for their support and to the hosts of the artists, for their hospitality.

KUNST EN DE KONTEKST

---

door
EGIDIO ALVARO

Portugal is tegenwoordig zozeer een gevierendeeld land, het enige Europese land in de gehele wereld waar de revolutie der geesten niet plaats zou hebben gevonden en het land dat hardnekkig vasthoudt aan een fatalistische hoop, in de dichterlijke afwachting van het "Quinto Imperio" (vijfde keizerrijk) dat door Fernando Pessoa is aangekondigd. Bananenrepubliek, onderworpen aan alle grillen van de heersers; democratie gemaakt door bedelaars, overgeleverd aan een totalitaire en onverantwoordelijke macht.

Ik vraag me wel eens af of ik moet doorgaan met hoop in te blazen bij de opeenvolgende golven van jonge kunstenaars die zich vol hartstocht en verwoering in de kulturele strijd storten, met de geheime overtuiging de maatschappij te kunnen veranderen. Dat vraag ik me af omdat alles er op wijst dat enkel het armzalig kompromis en de droeve muilkorving hen wacht aan het eind van de korte weg die de macht hen, bij vergissing of gebrek aan waakzaamheid laat gaan.

En toch doe ik het. We moeten doorgaan. De intellectuele slavernij is geen noodlot, maar het logische resultaat van een kollektief laten afweten.

Kijk maar naar wat er gebeurd is met de Performance. Toen ik in 1974 begon met het presenteren van deze nieuwe vorm van expressie, kortstondig, onverkoopbaar, onherhaalbaar, toen ik alle middelen waarover ik beschikte, aanwendde opdat de Portugese kunstenaars hun scheppingen in Europa zouden kunnen presenteren, hebben de gevestigde machten alles in het werk gesteld om de kracht die zich aankondigde,

tegen te houden. Tien jaar later is de Performance in Portugal een van de meest oorspronkelijke stromingen, een kunst van het vragen stellen, een ontregelende interventie. En de machten proberen thans de minder heftigen weer onder controle te krijgen, waarbij ze weigeren om zelfs maar symbolisch de onafhankelijke initiatieven te steunen, waarvan de controle hen ontgaat en die op de een of andere manier de positie in gevaar zouden kunnen brengen, die zij door overweldiging of misbruik van talent innemen.

Het Portugese Performance Festival in MAKKOM, Amsterdam, is een etappe temeer, een belangrijke etappe, op de weg van de moeizame verovering van een vrijheid van expressie die mij essentieel lijkt. De deelnemende kunstenaars zijn gekomen ondanks de weigering van de officiële kulturele instellingen. Op eigen kosten, wel wetend dat naderhand de versluisde onderdrukking nog erger zal zijn. Maar ze zijn gekomen. En de Portugese kunst kan, nog een keer, de frisse en bezielende lucht ademen van het avontuur van het scheppen en de dialoog.

Parijs, november 1984

(vertaling: Jerome Symons)

L'ART ET LE CONTEXTE

par
EGIDIO ALVARO

Le Portugal est aujourd'hui, tel un corps écartelé, le seul pays Européen du tiers monde où la révolution des esprits n'aura pas lieu, et le pays d'un tenace espoir fataliste, attendant poétiquement l'avènement du "Quinto Império" (Cinquième Empire) annoncé par Fernando Pessoa. République des bananes soumise à tous les caprices des seigneurs, démocratie des créateurs mendicants à la merci d'un pouvoir totalitaire et irresponsable.

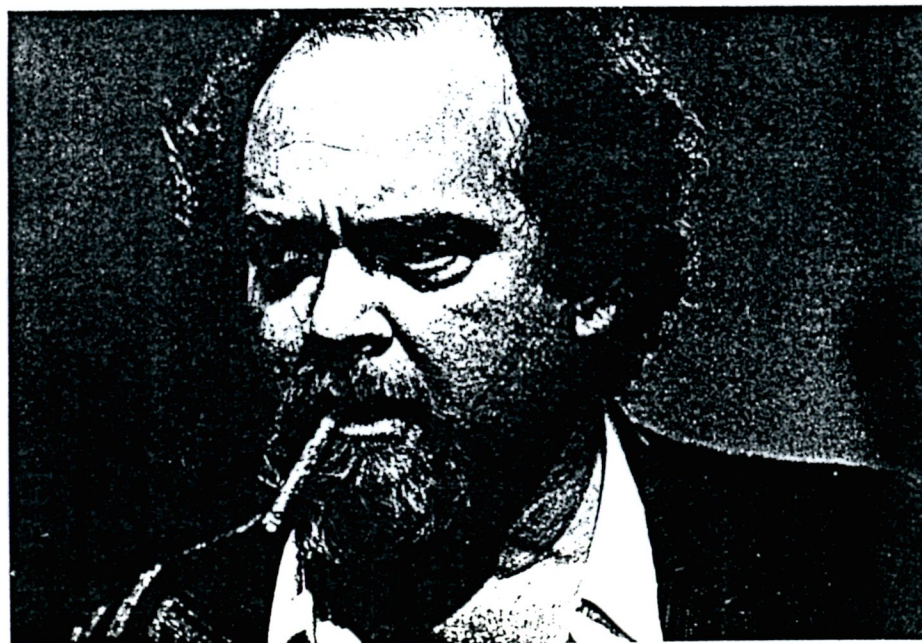
Je me demande parfois si je dois continuer à insuffler l'espoir aux vagues successives de jeunes artistes qui se lancent pleins d'ivresse et de fureur dans la bataille culturelle, avec la conviction secrète de pouvoir changer la société. Je me le demande puisque tout indique que seul le compromis sordide et le sombre musellement les attend au bout du petit chemin que le pouvoir, par mégarde ou manque de vigilance, leur laisse faire.

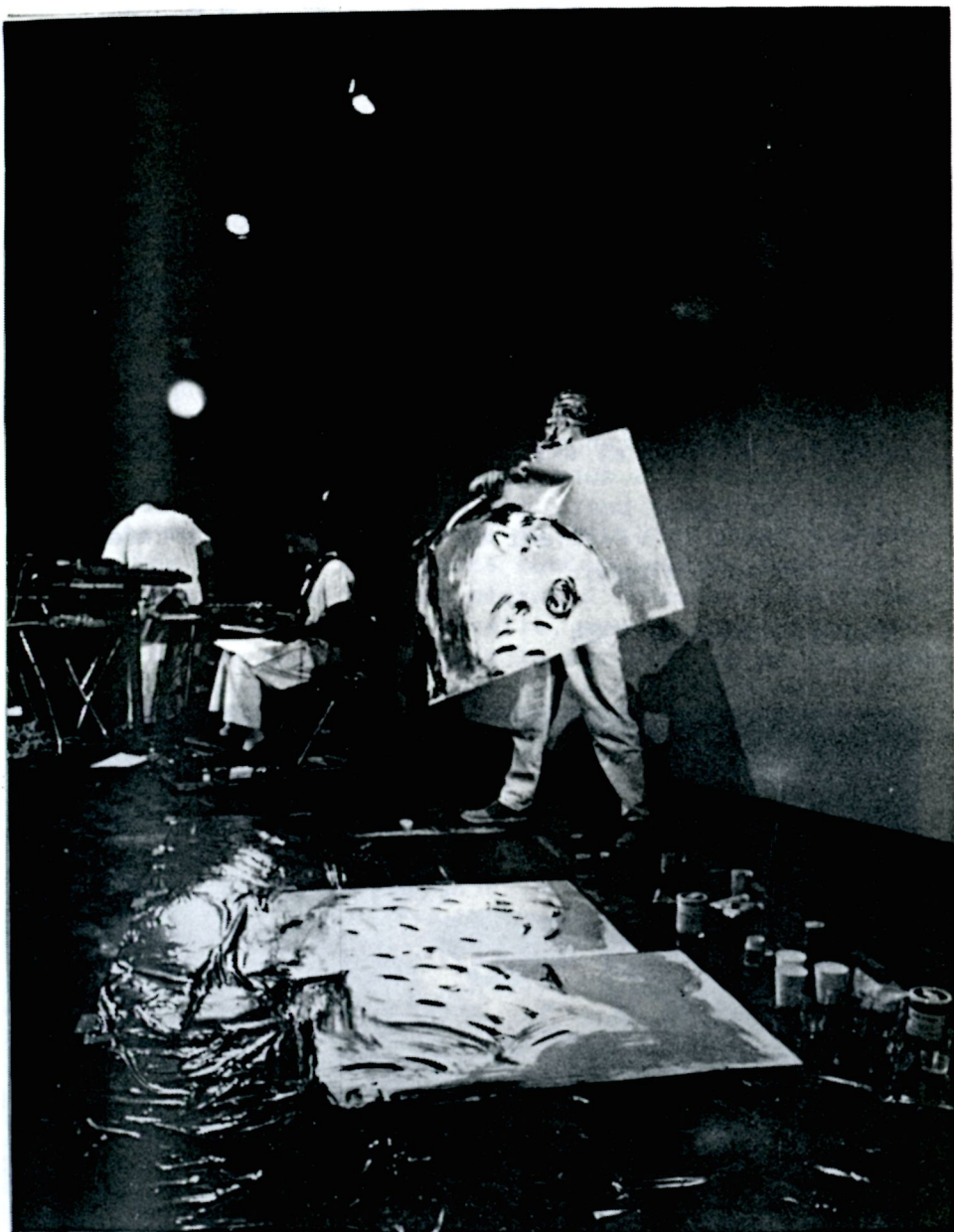
C'est pourtant ce que je fais. Il faut continuer. L'esclavage intellectuel n'est pas une malédiction, c'est le résultat logique d'une démission collective.

Regardez ce qui c'est passé avec la Performance. Quand j'ai commencé, en 1974, à présenter cette nouvelle forme d'expression, éphémère, invendable, irrécupérable, quand j'ai mis en oeuvre tous les moyens dont je disposais pour que les artistes Portugais puissent présenter leurs créations en Europe, les pouvoirs institutionnels firent tout pour arrêter la dynamique qui s'annonçait. Dix ans après, la Performance est, au Portugal, un des courants les plus originaux, un art de questionnement, une intervention qui dérange. Et les pouvoirs en sont actuellement à essayer de récupérer les moins virulents, tout en refusant d'appuyer, même symboliquement, les initiatives indépendantes, les créations dont le contrôle leur échappe et qui pourraient, d'une manière

ou d'une autre, mettre en cause la place qu'ils occupent par usurpation et détournement de vocation. Le Festival de Performance Portugaise à MAKKOM, Amsterdam, est une étape de plus, une étape importante, dans la voie de la difficile conquête d'une liberté d'expression qui me semble essentielle. Les artistes présents sont venus malgré le refus des institutions culturelles officielles. A leur frais, sachant bien qu'après la répression voilée sera encore plus dure. Mais ils sont venus. Et l'art Portugais peut, une fois encore, respirer l'air frais et vivifiant de l'aventure de la création et du dialogue.

Paris, novembre 1984

CARLOS GORDILHO

geboren in Moura, 1955

- 1982 SBNA, Lissabon
Alternativa 2, Almada
Café do Ferrador, Almada
Voz do Operário, Lissabon
Hoger Inst. Toegepaste Psychologie, Lissabon
1983 Alternativa 3, Almada
1984 La Performance Portugaise, C. Pompidou, Paris

Een hel als theosofische vorm kan denkbaar zijn in de mate waarin hij produktief wordt. Het is een begrip voor dilettanten, maar hier bruikbaar op het seismologische vlak. Het heeft de specifieke waarde van een operationeel gegeven. Ik versta het als een nauwgezette behoefte om de intuïtie levensvatbaar te maken, als een neiging die vóór alles staat wat het gevoel van de val van de kunst tot zinsbegoocheling heeft geleid. Een territorium houdt het besef in van territorialiteit. Van de onmiddellijke nabijheid van het zijn. Vandaar de noodzaak van het bestaan van een plaats, van een ambiance. Van een gebombardeerd terrein, gedecimeerd als een stedelijk landschap, het front, de tegenstrijdigheid van "een dag later". Een andere hel. die van de ideologie, meer een voortgaande de-nihilisering van de geboorte van de mens. Als je daar langs komt, moet je me ervan vertellen.

ALBUQUERQUE MENDES

geboren in Trancoso, 1953

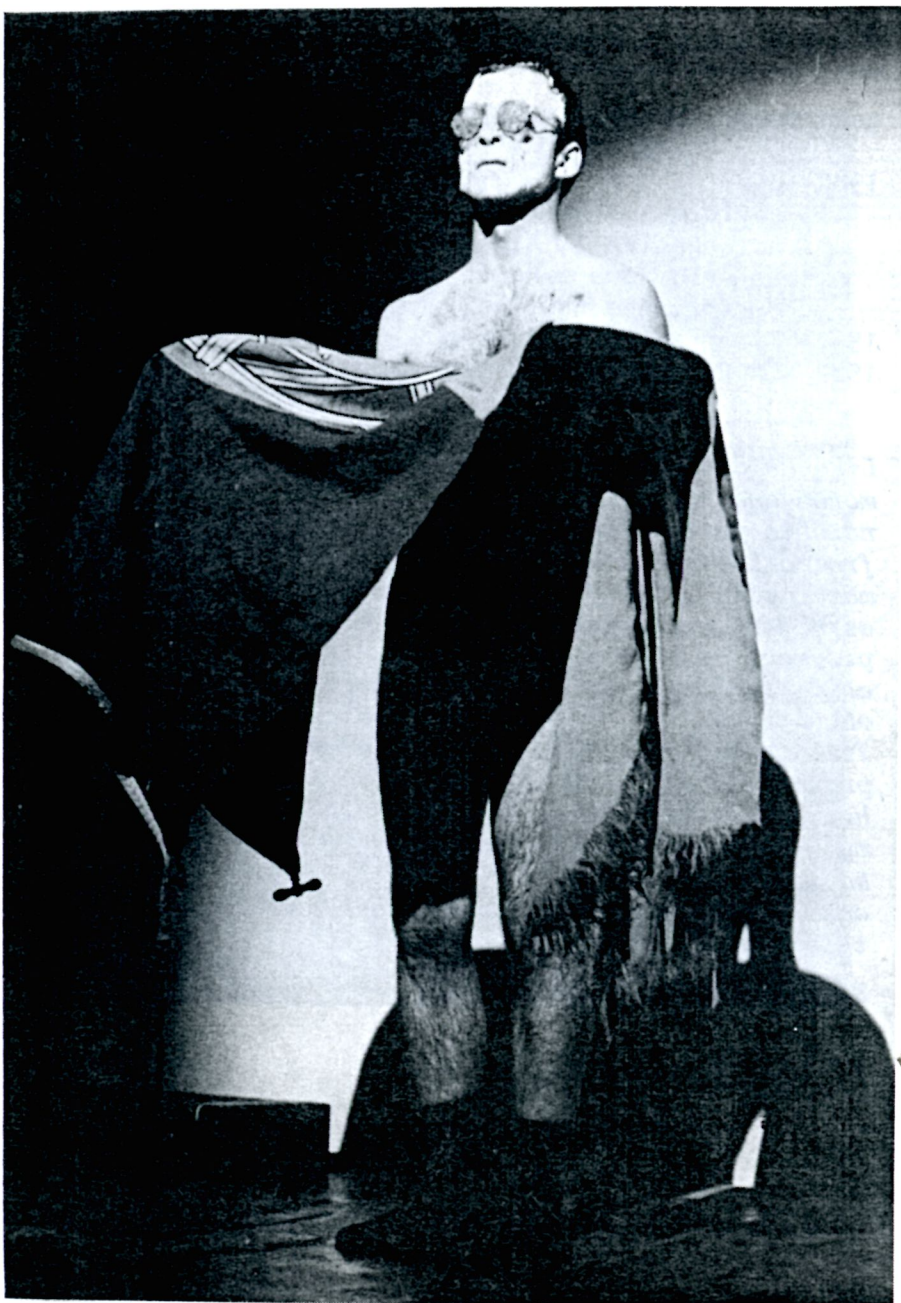
- 1982 o.a.
Performance Festival van Parijs
Alternativa 2, Almada
Galeria Roma e Pavia, Porto
Performance Festival, Nice
1983 Alternativa 3, Almada
1984 La Performance Portugaise, Centre Pompidou

Like an anthropologist, he delicately probes social mores and hypocrisies. He makes fun of our more vulnerable pretensions and employs metaphors called from a broad cultural spectrum from nursery to mass media. Superficially, he would seem to be concerned to celebrate or censure kitsch; but his employment of overly romantic imagery and a seemingly crude technique is quite deliberate and avoids the obviousness of kitschness. He is closer to those new Italian and German latter-day expressionists, the proponents of so-called 'bad art'. But unlike them, he eschews all the macho abrasiveness and personal myth-creation. His is a subtle and elusive metaphor. No more fitting a person could be found to embark on a sensitive and demanding task and if only for this reason I congratulate.

Hugh Adams, 1983

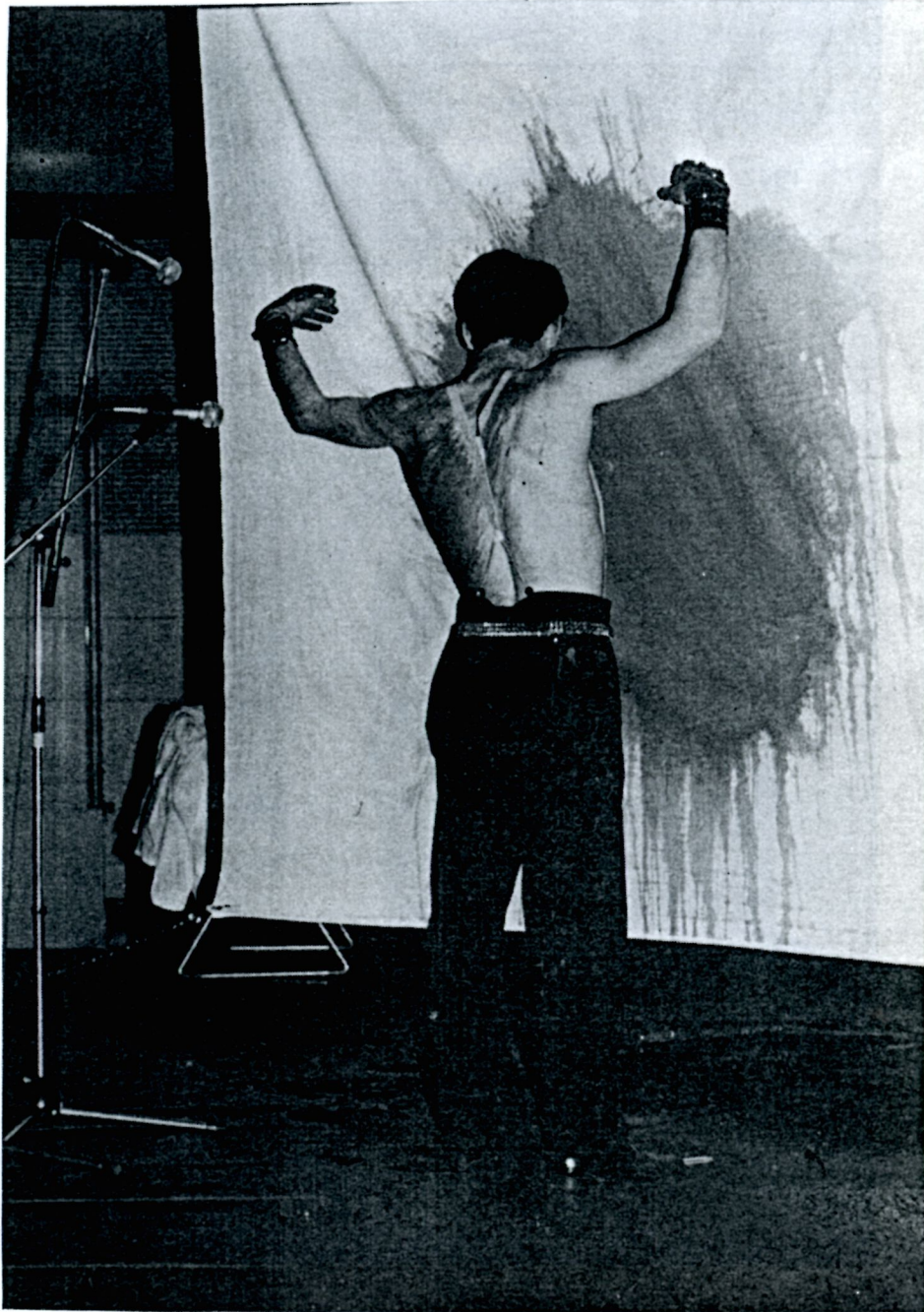

ANTONIO OLAI O

geboren in 1963

- 1982 Trois Nuits de Performance, Coimbra
Alternativa 2, Almada
- 1983 Alternativa 3, Almada
Espaço Lusitano, Porto
Ecole des Beaux-Arts, Porto
Exposition 'O Porto'
- 1984 La Performance Portugaise, Centre Pompidou

R U I O R F Ā O

geboren in Leiria, 1958

- 1981 Symposium Performance Kunst, Lyon
- Performance Festival São Paulo, Brazilië
- 1982 Eerste Internationaal Performance Festival van Parijs (organisatie Diagonale) Alternativa 2, Almada
- 1983 Artitude: 01. Teratro Estúdio Citac -P&P- Coimbra, Galerie CAP, Coimbra
- 1984 La Performance Portugaise, Centre Pompidou

'De Goddelijke Essentie van een Viciëuze Cirkel' stelt een schema van handelingen voor, dat er eenvoudig uitziet. Een aan kettingen opgehangen doek waarop twee diaprojectoren zijn gericht, die recht tegenover elkaar staan. De aktie bestaat uit het geselen met een zweep van het geprojecteerde beeld op het rythme van een obsederende klank. 'De beul' en het 'slachtoffer', het beeld, hebben gemeen dat de één de afspiegeling van de ander is. Het genot om de identiteit te gevoelen, die men geweld aandoet. Het idee wordt aangegeven door het plaatsen van de schaduw over het beeld, op de wijze waarop het één door het ander wordt geabsorbeerd.

De verzoening van de tegengestelden op de eeuwige speurtocht naar de ideale hermafrodiët. De zelfmoord der illusie van hen die betoverd zijn door de schoonheid die zij van binnen voorvoelen. Een wreed duel tussen het aktieve en het passieve beginsel, tussen de animus en de anima.

Ç Ã O P E S T A N A

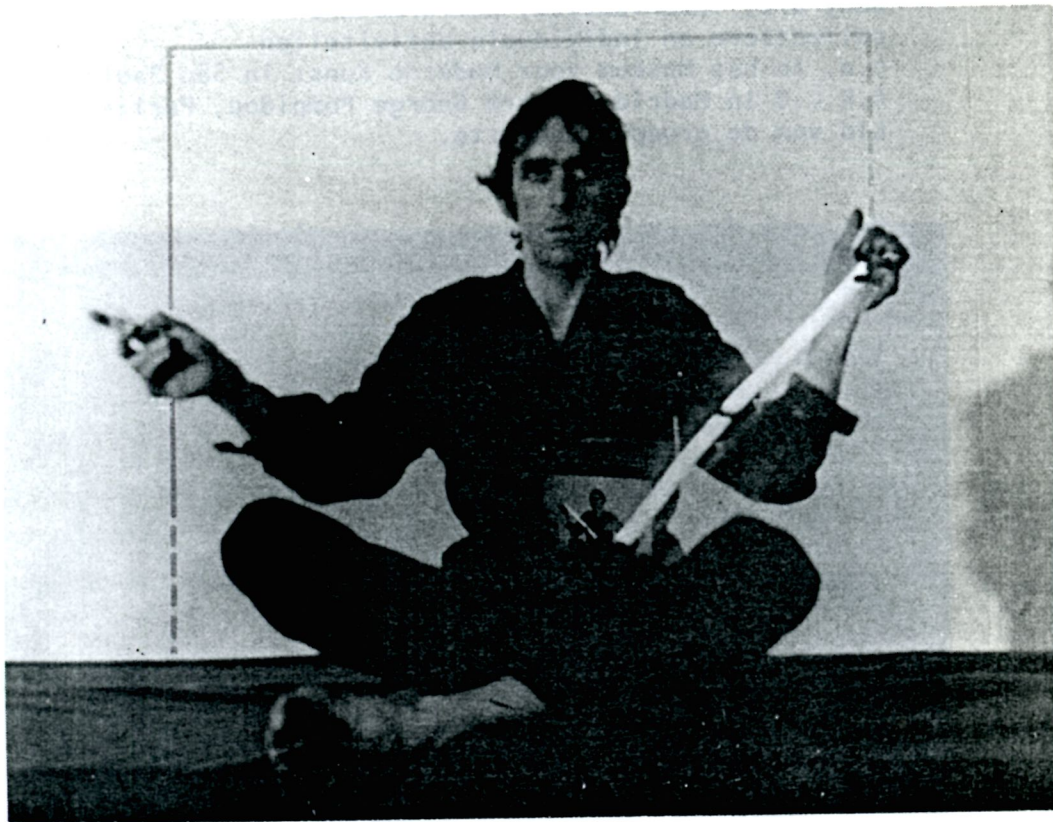
geboren in Funchal, 1953

Body-art, interventies, performances
collectieve en individuele activiteiten
o.a. in het Museum voor Moderne Kunst in São Paulo,
A.R.C.O in Madrid, Centre George Pompidou, Parijs.
Lid van de groep Vide0porto.

Het werk dat ik ga uitvoeren vindt plaats op een lijn die ik aan het ontwikkelen ben. Ik maak gebruik van audio-visuele middelen, waarbij ik uitga van het ritme en de beweging. De encenering geschiedt met sobere materialen, waarin de toeschouwer dezelfde positie en kritische blik heeft als de lens van een videokamera. Het geluid komplementeert de omgeving en maakt een sfeer mogelijk waarin degene die de esthetische handeling verricht, contact krijgt met het publiek.

De handeling ontvouwt zich in een ruimte die wordt aangegeven door twee met houtskool getekende cirkels. Hiertussen bevindt zich een element van slavernij, dat de zojuist beschreven sensibilisering mogelijk maakt. Het zoeken naar lijden, de hartstochtelijke instelling van de uitvoerende en eveneens de herleving van het lijfeigenschap door de lichamelijke uitdrukking, geven de toeschouwer een reflectie van de uitbuiters en uitgebuitene in onszelf.

S I L V E S T R E P E S T A N A

geboren in Funchal, Madeira, 1949

1979 Coop Arvore, Porto. "De verlaten eilanden"

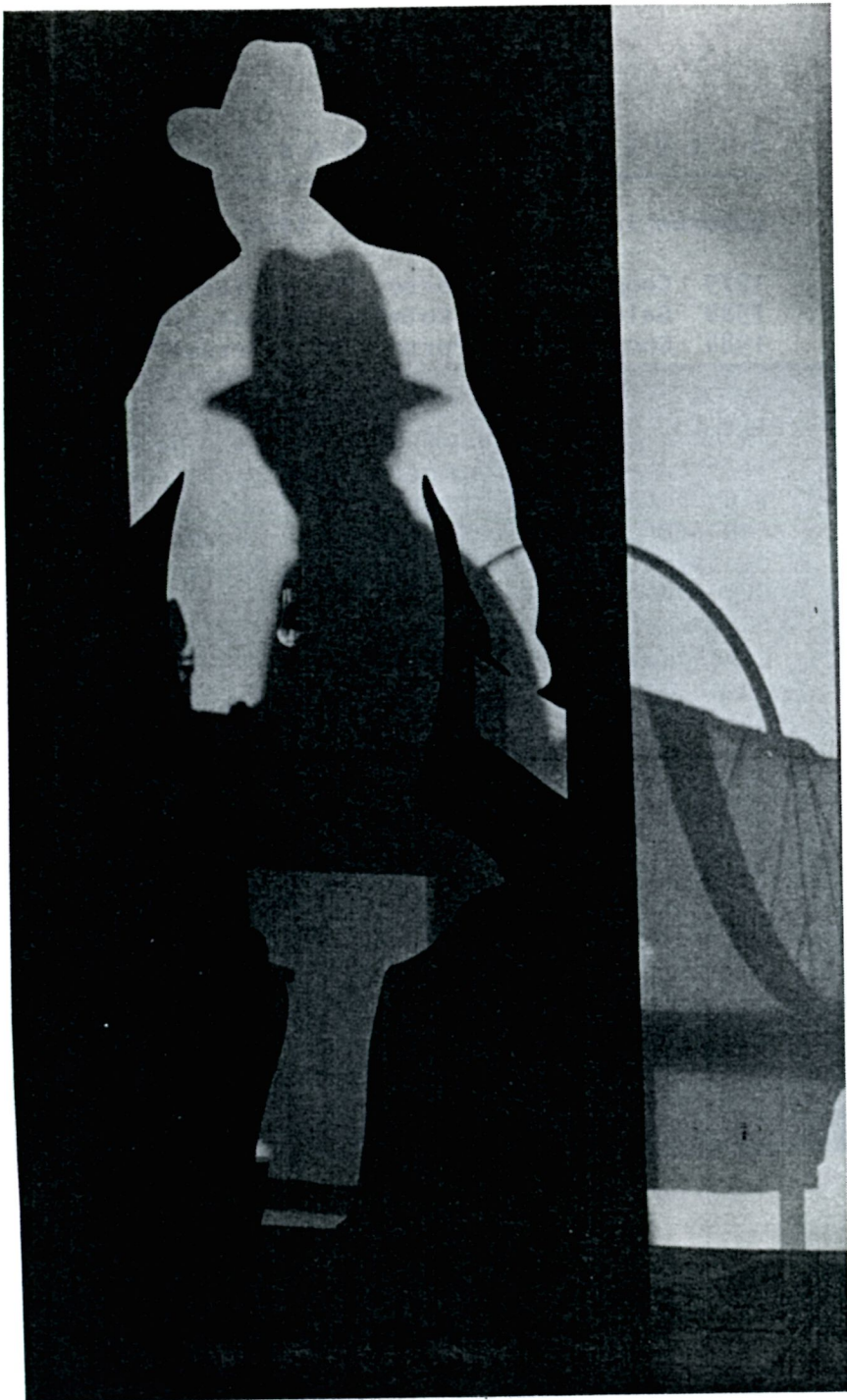
1980 Galerie CAPC, Coimbra. "Radiologiën"

1984 Coop Arvore, Porto. "Bio-virtual"

Ik maak gebruik van mijn lichaam als gereedschap voor expressie en symboliek. Linguïstische coderingen brengen mij op verschillende komposities van letters van het alfabet, in sequenties of syntagma's met een synthetische betekenis, bijv OVO-POVO (letterlijk: EI-VOLK).

De vertelstructuur waarvan ik me bedien is steeds gebaseerd op de spanningsrelatie tussen de mens en de voorwerpen van de door hem geschapen wereld, die hem zijn persoonlijkheid ontnemen en hem door voortdurende mutaties veranderen.

Deze conflictrelaties vormen dan theatrale conflicten die voornamelijk emotioneel zijn omdat ze het voordeel geven aan de sensibiliteit, oftewel mijn 'nucleaire ik', als een bron van kennis die de rede aanvult. Het is deze aanvulling die de theatrale aanwezigheid van de videopanelen en de computergrafieken rechtvaardigt, gezien in het licht van de huidige etappe van de beschaving die de symbolische integratie van de mens en zijn creaties is.

M I G U E L Y E C O

geboren in Lissabon, 1945

TWEE ONTWERPEN VOOR PERFORMANCES IN MAKKOM

1. 'AQUARIAN AGE'

De aardse beschaving gaat een nieuwe cyclus in. De (in onze ogen) 'nieuwe' vormen van energie deden een nieuwe wereld ontstaan. Op alle niveau's vindt een konfrontatie plaats tussen de toekomst die zij met zich meebrengen en het verleden waarvan het zo moeilijk is zich los te maken.

Deze performance is een poging om vorm te geven aan de beelden die uit deze konfrontatie voortkomen vanaf de diepe en oneindige zee van het zijn tot aan het kortstondige projectiescherm van onze waarneming. Mogen onze lichamen en geesten er op ingesteld zijn om de levende ontvangers te zijn van deze beelden die proberen tot ons te spreken - en ons te transformeren.

Het karakter van deze performance is dat van een 'bewoonde installatie'. Het duurt vier uur, te beginnen bij de schemering.

2. 'LIGHT-MOTIF' n^o-4'

In verhouding tot de voorgaande heeft deze performance een dynamisch karakter. In 'Aquarian Age' is het wezenlijke gelegen in het samenspel van beelden en de articulatie en het menselijk lichaam is slechts één element onder andere.

In deze performance is het lichaam het centrum geworden, in een omgeving waarvan de naaktheid zijn oneindige bewegingen alleen maar onderstreept.

Duur: twee uur.

PORTUGEES PERFORMANCE FESTIVAL

---

deelnemers:

CARLOS GORDILHO
ALBUQUERQUE MENDES
ANTÓNIO OLAIÓ
RUI ORFÃO
ÇAÓ PESTANA
SILVESTRE PESTANA
MIGUEL YECO

organisatie:

Stichting MAKKOM
Haarlemmerdijk 39
1013KA Amsterdam
tel. 020-277495

in samenwerking met:
Espace Critique DIAGONALE
Parijs

---

25 nov. t/m 1 dec. 1984
open elke avond vanaf 19.00u
aanvang performances om 20.00u